

daardoor niet altoos gemakkelijk te onderkennen, in aard loopen beide principieel uiteen. — Bij het antwoord op deze vraag nu moet men weer tweeërlei onderscheiden. Een deel toch van de bewuste rechtsvorming door de Overheid bestaat uit wat ik zou willen noemen een *formeele* bemoeïing met het privaatrecht. De vaststelling van huwelijks- en testamentsformaliteiten, de regeling van termijnen, de invoering van bepaalde vormen voor in 't leven roepen en overdragen van zakelijke rechten en dergelijke laten door hun aard geen wijziging door het volksrecht toe; ze zijn juist ingevoerd omdat het volksrecht door den aard van zijn werking in zulke behoefte niet of niet voldoende kon voorzien en daardoor onzekerheid en verschil doet ontstaan. Ware nu wijziging door het volksrecht mogelijk, dan zouden dergelijke formeele bepalingen van Overheidsrecht hun doel eenvoudig missen.

Geheel anders echter staat het in die andere, talrijke rubriek van gevallen, waar de Overheid uit hoofde van *materieele* rechts-politiek in de rechtsontwikkeling ingrijpt. Elke dusdanige maatregel wordt ingevoerd met de bedoeling, dat zijn inhoud straks zelf levend volksrecht zal worden, en in de overgrootste meerderheid der gevallen geschiedt dit dan ook, en is het verloop van zaken regelmatig. Vooral waar een stuk recht geheel of bijna geheel Overheidsrecht is geworden, zooals het familierecht, geschiedt zulks vrij geregeld, hoewel ook daar nog strijdige gewoonten zich weten te doen gelden, zooals met name in Frankrijk is bewezen. Blijkt echter genoemde veronderstelling na verloop van tijd onjuist, dat is, vormt zich een gewoonterecht, dat geheel of gedeeltelijk aan dien maatregel derogeert — natuurlijk met inachtneming van alle vereischten, waaraan zulk een gewoonterecht behoort te voldoen — dan moet dit gewoonterecht voorgaan. Zoo ook voelt het de practijk. Art. 1231-1° B.W. is zonder twijfel een bepaling van Overheidsrecht en toch twijfelt niemand aan de rechtmatigheid der meer en meer in zwang komende gewoonte, met genoemde wetsbepaling in openlijken strijd, dat bij obligatie-leeningen aan de houders van